

РОЛЬ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

THE ROLE OF EXTRA-CURRICULAR ACTIVITIES IN SHAPING THE PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE MANAGERS

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх фахівців – формуванню професійної культури майбутніх менеджерів у позааудиторній діяльності закладу вищої освіти. Зокрема, розкривається сутність таких понять, як «професійна культура», «професійна культура менеджера», «позааудиторна діяльність». Досліджується актуальність проблеми формування професійної культури майбутнього менеджера. Визначено зміст і структуру професійної культури майбутніх менеджерів. Представлено перелік нормативно-правових документів, у яких розкрито значення та роль позааудиторної діяльності у формуванні професійної культури майбутніх менеджерів. Окреслено освітні завдання позааудиторної діяльності закладу вищої освіти у формуванні професійної культури майбутніх менеджерів. Науково обґрунтовано найбільш пріоритетні напрями навчання менеджерів із впровадженням серед них інноваційних технологій: навчання з розробки модулів, інформаційно-комунікаційні технології, бізнес, психоекономічні, інтелектуальні тренінги, ділові ігри, тренінгові тренінги, мозковий штурм, ігри для об'єднання. Розкрито основні напрями позааудиторної діяльності студентів. Наведено чинники, що впливають на результативність формування професійної культури майбутнього менеджера. Визначено й охарактеризовано функції позааудиторної діяльності студентів закладу вищої освіти щодо формування професійної культури майбутніх менеджерів, до яких належать: інформативно-освітня, виховна, мобілізаційно-регулятивна, корекційна, комунікативна, творчо-розвивальна, компенсаторна. Визначено провідні заходи позааудиторної діяльності в закладах вищої освіти, які сприяють формуванню професійної культури майбутніх менеджерів. Окреслено переваги використання інтерактивних методів, що мають значний вплив на формування професійної культури майбутніх менеджерів.

Ключові слова: заклад вищої освіти, майбутні менеджери, освітнє середовище, позааудиторна діяльність, професійна культура, управління.

The article deals with one of the urgent problems of training future specialists – the formation of professional culture of future managers in the extra-curricular activities of higher education institutions. In particular, the essence of such concepts as “professional culture”, “professional manager culture”, “extra-auditory activity” are revealed. The urgency of the problem of formation of professional culture of the future manager is investigated. The city and structure of professional culture of future managers are defined. The list of normative-legal documents in which the importance and role of extra-auditory activity in forming the professional culture of future managers is presented. The educational tasks of out-of-class activity of the higher education institution in forming the professional culture of future managers are outlined. The most priority directions of training of managers with introduction of innovative technologies among them are scientifically substantiated: module development training, information and communication technologies, business, psycho-economic, intellectual trainings, business games, training trainings, brainstorming, games for combining non-standard non-standard situations in teams. The basic directions of out-of-class activity of students are revealed. The factors that influence the formation of the professional culture of the future manager are given. Functions of out-of-class activity of students of higher education institution concerning formation of professional culture of future managers, which include: informative-educational, educational, mobilization-regulatory, corrective, communicative, creative-developmental, compensatory, are defined and characterized. The leading measures of out-of-class activity in higher education institutions that contribute to the formation of professional culture of future managers are identified. The advantages of using interactive methods that have a significant influence on the formation of professional culture of future managers are outlined.

Key words: institution of higher education, future managers, educational environment, extracurricular activities, professional culture, management.

УДК 378.1:379.85

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-3-15>

Гончар Л.В.,

канд. екон. наук,

доцент кафедри обліку і аудиту

Донбаського державного педагогічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Важливою складовою частиною процесу професійного становлення майбутніх менеджерів є освітнє середовище закладу вищої освіти, в якому він виступає суб'єктом власного професійного зростання. Найважливішою метою діяльності закладу вищої освіти є позитивно соціалізована особистість, яка має високий рівень власної професійної кваліфікації. Пошук оптимальних шляхів професійного розвитку є одним із найважливіших аспектів проблеми фахової підготовки висококваліфікованого спеціаліста. Відтак одним зі шляхів формування професійної культури майбутнього менеджера є включення його в різні види діяль-

ності, де поєднується аудиторна та позааудиторна діяльність студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі ролі позааудиторної діяльності у формуванні професійної культури майбутніх менеджерів приділяється належна увага у психолого-педагогічних дослідженнях багатьох авторів, зокрема таким її аспектам: висвітленню значення позааудиторної виховної роботи у процесі професійного становлення майбутніх фахівців (С. Вітвіцька, О. Дубасенюк [4], Л. Кондрашова, [5], В. Петрович [7], О. Язвінська [9] та ін); значення використання позааудиторної самостійної роботи у формуванні професійної культури майбутніх фахівців

(А. Алексюк [1], В. Буряк [2] та ін.); вивченню рівнів, форм і видів позааудиторної діяльності (Л. Онучак, О. Язвінська та ін.); формуванню професійної культури майбутніх менеджерів (О. Крупський, Є. Намлієв та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Значення та роль позааудиторної діяльності у формуванні професійної культури майбутніх менеджерів, визначено такими нормативно-правовими документами, як: Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про загальну середню освіту» (1999), Закон України «Про вищу освіту» (2018), а також локальними документами закладу вищої освіти, серед яких: статут закладу вищої освіти; положення про студентське наукове товариство, студентський науковий гурток, проблемну групу; плани навчальної, виховної роботи закладу вищої освіти та ін. Адже за сучасних умов позааудиторна діяльність виконує роль наступництва між теорією та практикою, між навчальним і виховним процесом у вищій школі, між загальноосвітніми закладами та закладами вищої освіти.

Вступ України до міжнародного освітнього простору суттєво підвищує вимоги до якості професійної підготовки майбутніх фахівців, їх фахової компетентності, конкурентоспроможності. Саме тому з метою досягнення світових стандартів необхідно здійснювати професійну підготовку майбутніх менеджерів таким чином, щоб забезпечити оволодіння особистістю системою наукових і практичних знань, умінь і навичок, професійних якостей і цінностей менеджера, професійним мисленням, способом діяльності у сфері управління та здатністю до творчої самореалізації у сфері професійної управлінської діяльності.

Мета статті полягає у визначенні місця та ролі позааудиторної діяльності у формуванні професійної культури майбутніх менеджерів.

Виклад основного матеріалу. Термін «професійна культура» підкреслює, що культура розглядається як специфічна якість діяльності фахівця, розкриває предметний зміст культури, який визначається специфікою професії, професійної діяльності та професійного співтовариства [8].

Натомість термін «професійна культура менеджера» розглядається науковцями як високий рівень професіоналізму людини, як спосіб творчої самореалізації у професійній діяльності, як процес освоєння, передачі професійних цінностей, становлення системи особистісних сенсів, які розглядаються як ступінь якості професійної діяльності та життя людини [8].

Слід зазначити, що зміст і структура професійної культури менеджера є складовою частиною його загальної культури та професійних компетентностей, що виступає складним ціннісним утворенням, яке характеризується не лише особистою,

духовною і матеріальними культурами, але й задоволенням в управлінській праці, знаннями в галузі економіки, психології, менеджменту тощо [1].

На думку О. Язвінської, позааудиторна діяльність активізує соціально-суспільну діяльність студентів, сприяє прямому впливу наставника (викладача) на молодого фахівця своєю культурою поведінки та спілкування, інтелектом [9].

Як зазначає Л. Онучак, позааудиторна діяльність залежить від рівня її організації, в основу якої покладено принцип активності та самостійності студентів [6, с. 19].

Серед визначальних освітніх завдань позааудиторної діяльності закладу вищої освіти слід виокремити: формування особистості майбутнього кваліфікованого фахівця; соціалізацію особистості як процес засвоєння соціального досвіду, цінностей, норм, установок; формування комунікативної культури особистості; розвиток суспільної та соціальної відповідальності; формування духовного потенціалу особистості, потреби постійного морального вдосконалювання; досягнення високої культури міжнародних відносин; формування морально-естетичних цінностей, оволодіння нормами поведінки; виховання засад естетичної культури, оволодіння досягненнями національної та світової культури; фізичне виховання, пропаганда засад здорового способу життя. Відповідно до мети визначають основні напрями позааудиторної діяльності вищого навчального закладу [7].

До основних напрямів позааудиторної діяльності студентів належать [7]: самостійна робота щодо оволодіння спеціальними та гуманітарними знаннями; виховна робота щодо формування духовності, художньо-естетичної освіченості та вихованості особистості; пізнавальна діяльність; розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді; розвиток суспільної активності студентів; участь в організованих видах суспільно-корисної праці; спортивно-оздоровча діяльність і фізичне загартовування студентів; організація культурного відпочинку молоді на дозвіллі.

До основних функцій позааудиторної діяльності студентів закладу вищої освіти належать: *інформативно-освітня функція*, що полягає у розширенні та поглибленні знань, умінь і навичок особистості, її інтелекту; *виховна функція* як процес формування у студентів особистісно значущих цілей, соціально ціннісних якостей, ціннісних орієнтацій, способів поведінки; *мобілізаційно-регулятивна функція* як процес мобілізації та подальшого розвитку емоційних і вольових якостей особистості; *корекційна функція*, оскільки позааудиторна діяльність дає можливість коригувати вплив зовнішнього оточення згідно зі своїми ціннісними нормами, виробленими та прийнятими всіма членами освітнього процесу; *комунікативна*

функція, що сприяє подальшому розвитку комунікативних здібностей студентів; *творчо-розвивальна функція*; *компенсаторна функція*, яка допомагає студентам повірити в себе, задовольнити потребу в досягненні успіху у сфері своєї професійної діяльності.

Ефективність позааудиторної діяльності студентів щодо формування професійної культури залежить від установки, яка визначає увагу студентів до тієї або іншої інформації.

Систематична позааудиторна діяльність щодо формування професійної культури, активізація участі кожного студента допоможе успішно вирішувати такі завдання професійного виховання, як: поглиблення інтересу до обраної професії менеджера, розширення управлінського кругозору, формування професійно-управлінських поглядів і переконань, удосконалення комунікативних умінь і навичок, навичок самостійної роботи, що забезпечить кожному випускникові вищого навчального закладу активну професійну позицію.

Формування професійної культури майбутнього менеджера в позааудиторній діяльності закладу вищої освіти – це процес оволодіння професійною культурою засобами педагогічно доцільних форм організації вільного часу студентів, що характеризуються індивідуальністю, позанормативністю та забезпечують набуття спеціальних знань, навичок, умінь, які відповідають особливостям професії менеджера і є основним соціокультурним середовищем, що створює умови для розвитку особистісних якостей, зумовлених специфікою праці менеджера. Результативність формування професійної культури майбутнього менеджера залежить від того, наскільки студенти усвідомлюють різні функції здійснюваної діяльності щодо їхнього професійного становлення і як інтегруються ці функції на теоретичному рівні й у практичній діяльності.

Сьогодні застосовують комплекси виховних впливів, тобто масштабні заходи позааудиторної діяльності в закладах вищої освіти, які сприяють подальшому розвитку професійно значущих якостей майбутніх менеджерів, серед яких: бесіди, вивчення документів (державних, нормативних, внутрішньоуніверситетських), дискусії, активний обмін думками, соціально-психологічний тренінг, фестивалі першокурсників, лінійки майстер-класів, вебінари, воркшопи, тижні кафедри, флешмоби, виставки, ярмарки, аукціони, тематичні гостьові заходи, мистецькі проекти, урочисті вечори, турніри, марафони, конкурси студентських наукових робіт, гостьові лекції, наукові семінари, круглі столи, авторські студії, квести, засідання студентських наукових гуртків, екскурсії, вернісажі, конкурси, наукові гуртки, благодійні акції тощо.

Серед ефективних форм позааудиторної роботи, що містять необхідні можливості для роз-

витку комунікативного потенціалу та придбання управлінського досвіду майбутніх менеджерів, активної діяльності, колективного співробітництва, слід виокремити участь у наукових конференціях різних рівнів, круглі столи з провідними фахівцями у сфері управління.

Колективні форми позааудиторної освітньої діяльності (педагогічне проектування, ділові ігри, брейн-ринги, SWOT-аналіз, кейси, консультації, ситуаційні методи, розробка анімаційних заходів, участь у позааудиторних заходах закладу вищої освіти (виховні години та ін.)) також сприяють розвитку в студентів уміння формувати власні управлінські переконання, вони містять необхідні можливості для розвитку комунікативного потенціалу та придбання управлінського досвіду, активної діяльності, колективного співробітництва.

Серед новітніх засобів і методів, що, на наш погляд, також сприяють формуванню професійної культури майбутніх менеджерів, слід виокремити: ділові, психолого-економічні, інтелектуальні тренінги, ділові ігри, коучинг-тренінги, мозковий штурм, ігри на згуртування колективу, моделювання нестандартних, конфліктних і критичних ситуацій тощо [3].

На практичних і тренінгових заняттях доцільно також використовувати інтерактивні методи позааудиторної діяльності, як от: експертні групи, робота в парах, коло ідей, спільний проект, броунівський рух, асоціативний куш, незакінчені речення, мікрофон, карусель, акваріум та ін., що включають елементи рефлексивної практики, вправи на формування та розвиток професійної культури, професійної свідомості й активності студентів.

Впровадження в освітній процес закладів вищої освіти інноваційних підходів є одним із напрямів підготовки менеджерів. На думку Є. Фатєєвої, до найбільш пріоритетних напрямів підготовки менеджерів із впровадженням інноваційних технологій можна віднести модульно-розвиваюче навчання та інформаційно-комунікативні технології [8].

Т. Вахрушева серед новітніх засобів і методів навчання майбутніх менеджерів виділяє ділові, психолого-економічні, інтелектуальні тренінги, коучинг-тренінги для набуття нових якостей і вмінь, мозковий штурм, ігри на моделювання конфліктних і критичних ситуацій тощо [3].

Використання означених інтерактивних методів у професійній підготовці майбутніх менеджерів сприяє підвищенню інтересу та загальної мотивації до навчально-виховної діяльності завдяки новим формам роботи; активізації навчально-виховної діяльності завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації; формуванню вмінь і навичок для різноманітної творчої діяльності; вихованню інформаційної культури; оволодінню навичками оперативного прийняття рішень у складній ситуації.

Висновки. Отже, під час планування й організації позааудиторної діяльності у професійній підготовці майбутніх менеджерів важливо врахувати їх професійно-особистісну спрямованість, що дозволяє підвищити виховні можливості цієї діяльності для підготовки майбутніх фахівців до управлінської взаємодії, співробітництва і співтворчості у процесі підготовки, результативної комунікації у майбутній професійній діяльності. Спільна праця і взаємодія у різних формах позааудиторної діяльності закладу вищої освіти виступають найважливішими чинниками формування професійної культури майбутніх менеджерів.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у розробці моделі формування професійної культури майбутніх менеджерів у позааудиторній діяльності закладу вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Буряк В.К. Теория и практика самостоятельной работы : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / ТГПУ. Тбилиси, 1986. 40 с.
3. Вахрушева Т. Теоретичні аспекти активних методів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 3. С. 46–49.
4. Дубасенюк О.А. Методика формування професійної умілості майбутніх вчителів. *Шлях освіти*. 1998. № 3. С. 37–41.
5. Кондрашова Л.В. Внеаудиторная работа по педагогике в педагогическом институте. Киев ; Одесса : Высшая школа, 1988. 160 с.
6. Онучак Л.В. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2002. 200 с.
7. Петрович В.С. Організація позаурочної виховної діяльності учнів вищих професійних училищ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 1997. 220 с.
8. Романовський О. Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України : монографія. Вінниця : Нова книга, 2010. 416 с.
9. Язвінська О.М. Вища освіта і Болонський процес : опорний конспект лекцій для студентів, магістрів і аспірантів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання. Київ : НТУ, 2007. 96 с.